

<http://doi.org/10.22133/MTLJ.2024.410930.1236>

Countering and Preventing Terrorist Crimes in the Virtual Social Networks

Peyman Namamian

Associate Prof. of Criminal Law and Criminology, Faculty of Administrative Sciences and Economics, Arak University, Arak, Iran.

Article Info	Abstract
<p>Original Article</p> <hr/> <p>Received: 09-08-2023</p> <p>Accepted: 05-12-2023</p> <hr/> <p>Keywords: Internet Media Social Networks Terrorist Crimes Media Terrorist Crimes</p> <hr/> <p>*Corresponding author e-mail: p-namamian@araku.ac.ir</p>	<p>Actions such as the publication of the mass killing of journalists and the arrest of a large number of nationals of countries joining terrorist organizations and groups confirm the growing spread of ideas and recruitment of human resources in social media by terrorists. The proliferation of terrorist organizations using social media creates new challenges for online platforms, policymakers, and governments. Additionally, the popularity of social media around the world provides a huge potential audience for framing terrorist action. Unfortunately, due to the non-cooperation of the governments, control measures and police surveillance of the Internet and consequently virtual social media have failed. Therefore, the use of social media by terrorist groups is a new challenge for anti-terrorist mechanisms. Therefore, to deal with and prevent terrorist crimes in cyberspace in the form of social networks, it is necessary for international organizations, especially the United Nations and affiliated institutions, while making legal policies, to call on governments to support this matter so that the possibility of violating international peace and security. Due to the movements of terrorist groups in social networks are suppressed and pursued through international forums</p>
<p>How to Cite: Namamian, P. (2024). Countering and Preventing Terrorist Crimes in the Virtual Social Networks. <i>Modern Technologies Law</i>, 5(10), 215-233.</p>	<p>Published by University of Science and Culture https://www.usc.ac.ir Online ISSN: 2783-3836</p>

حقوق فناوری‌های نوین

<http://doi.org/10.22133/MTLJ.2024.410930.1236>

مقابله و پیشگیری از ارتکاب جرائم تروریستی در شبکه‌های اجتماعی مجازی

پیمان نامامیان

دانشیار حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده علوم اداری و اقتصاد دانشگاه اراک، اراک، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
مقاله پژوهشی	اقدام‌هایی همچون انتشار کشتار دسته‌جمعی خبرنگاران و دستگیری عده کثیری از اتباع کشورها در حال پیوستن به سازمان‌ها و گروه‌های تروریستی، مؤید گسترش روزافزون عقاید و جذب نیروی انسانی در رسانه‌های اجتماعی از سوی تروریست‌هاست. رواج سازمان‌های تروریستی با استفاده از رسانه‌های اجتماعی، چالش‌های جدیدی را برای سکوه‌های برخط، سیاست‌گذاران و دولت‌ها ایجاد می‌کند. به‌علاوه، محبوبیت رسانه‌های اجتماعی در سراسر دنیا مخاطب بالقوه عظیمی را برای چهارچوب اقدام تروریستی فراهم می‌سازد. متأسفانه به‌دلیل عدم همکاری دولت‌ها، سازوکارهای کنترلی و نظارت پلیسی بر اینترنت و به تبع آن، رسانه‌های اجتماعی مجازی با شکست مواجه شده است؛ از این‌رو بهره‌گیری گروه‌های تروریستی از رسانه‌های اجتماعی، چالش جدیدی برای سازوکارهای ضدتروریستی به‌شمار می‌رود؛ بنابراین برای مقابله و پیشگیری از جرائم تروریستی در فضای مجازی در قالب رسانه و شبکه‌های اجتماعی، ضرورت دارد سازمان‌های بین‌المللی و به‌ویژه سازمان ملل متحد و نهادهای وابسته، ضمن سیاست‌گذاری حقوقی، دولت‌ها را به حمایت از این امر فراخواند تا امکان نقض صلح و امنیت بین‌المللی در پی تحرکات گروه‌های تروریستی در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی سرکوب و از طریق مجامع بین‌المللی تعقیب شود.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۱۸	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۱۴	
واژگان کلیدی: اینترنت رسانه شبکه‌های اجتماعی جرائم تروریستی جرائم تروریستی رسانه‌ای	
*نویسنده مسئول رایانامه: p-namamian@araku.ac.ir	
نحوه استناددهی: نامامیان، پیمان (۱۴۰۳). مقابله و پیشگیری از ارتکاب جرائم تروریستی در شبکه‌های اجتماعی مجازی، حقوق فناوری‌های نوین، ۵(۱۰)، ۲۱۵-۲۳۳.	
ناشر: دانشگاه علم و فرهنگ https://www.usc.ac.ir	
شاپای الکترونیکی: ۲۷۸۳-۳۸۳۶	

اینترنت به ابزاری ضروری برای ارتباطات انسانی تبدیل شده است که اطلاعات فراوان و کاربردهای متنوعی ارائه می‌دهد. با این حال وب جهانی فرصت‌های زیادی را برای مرتکبان جرائم تروریستی فراهم می‌کند تا اقدام‌هایی را انجام دهند که باعث آسیب جدی به زیرساخت‌ها و بسترهای اجتماعی، سیاسی و حتی امنیتی می‌شود؛ از این رو گروه‌های تروریستی معاصر، اولین نسلی هستند که اعضایش با دسترسی به اینترنت و رسانه‌های اجتماعی موجبات تهدید برای نقض امنیت بین‌المللی را فراهم آورده‌اند؛ بنابراین نباید تعجب‌آور باشد که این سکوها برخط (پلتفرم‌های آنلاین) نقش مهمی در استخدام افراد آسیب‌پذیر دارند. در واقع، رسانه‌های اجتماعی و اینترنت به تسهیل‌کننده‌های مفیدی برای ترویج، تحریک، ارباب، و انتخاب مخاطبان بسیار گسترده‌تر و دسترس‌ناپذیر تبدیل شده‌اند.

در حال حاضر، رسانه‌های اجتماعی و جرائم تروریستی کانون توجه در کل جهان است (Mussiraliyeva et al., 2020, p. 747). این موضوعات علاوه بر به‌هم‌پیوستگی، بر توسعه روزافزون فناوری اطلاعات و ارتباطات پیچیده در عصر مدرن و جهانی‌شدن نیز تأکید دارند (Almoqbel & Xu, 2019, p. 14). از این منظر، عصر جهانی‌شدن نقطه شروع تغییرات درخور توجهی در زندگی جامعه سنتی با توجه به توسعه جامعه‌ای مدرن با فناوری پیشرفته است (Tantray & Vishwavidyalaya, 2021, pp. 241-243). در جامعه مدرن، فناوری متنوع است و از حوزه‌های گوناگونی نظیر بخش‌های صنعتی و حمل‌ونقل سرچشمه می‌گیرد.

تروریست‌ها به‌طور روزافزونی از رسانه‌های اجتماعی به‌منزله ابزاری برای جذب نیرو و شناساندن خود به مردم استفاده می‌کنند (Weimann, 2014, p. 47). رسانه اجتماعی نوآوری جدیدی است که به افراد اجازه می‌دهد اطلاعات، ایده‌ها، پیام‌های شخصی و محتویات دیگر (مانند فیلم) را در سراسر دنیا با یکدیگر به اشتراک بگذارند. رسانه اجتماعی ویژگی‌های مفیدی برای انتشار محتوا، دسترسی آزاد به کاربران، توانایی بازآفرینی و انتقال فوری اطلاعات دارد (Weimann, 2014, p. 51)؛ اما همین مزیت‌ها موجب شده است این‌گونه رسانه‌ها ابزار سودمندی برای تروریست‌ها باشند. در سال ۲۰۱۴، نوجوانان امریکا، اروپا، آسیا و استرالیا، که به سازمان‌های تروریستی پیوستند، از طریق سکوها رسانه اجتماعی جذب شدند^۲. گروه تروریستی داعش^۳ نیز از این رسانه برای انتشار کشتار دسته‌جمعی انسان‌ها بهره‌برداری کرده است^۴. این درحالی است که سازمان ملل متحد از دهه ۱۹۹۰ به بعد، تهدید تروریست‌هایی را که از اینترنت و به‌تبع آن رسانه‌های اجتماعی مجازی سوءاستفاده می‌کردند شناسایی و اعلام کرده است^۵؛ البته از آنجاکه رسانه اجتماعی فاقد هرگونه خط و مرزی است، پرسشی در ذهن متبادر می‌شود که «آیا سازمان ملل متحد توانایی و شایستگی در مراقبت، کنترل و مقابله با استفاده نامشروع و من‌غیرحق از اینترنت و رسانه اجتماعی مجازی را دارد؟» (Sasso, 2012, p. 1).

1. Social Media, Merriam-Webster, <http://www.merriam-webster.com/dictionary/social/20media>.

2. Ben Brumfield, Officials: 3 Denver Girls Played Hooky from School and Tried to Join ISIS, CNN (Oct. 22, 2014), <http://www.enn.com/2014/10/22/us/colorado-teens-syria-odyssey/>; Islamic State Crisis: "3,000 European Jihadists Join Fight," BBC NEWS (Sept. 26, 2014), <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29372494>; ISIS: Sjdny Mother Appeals to Four Brothers Feared to have Joined Militants, THE GUARDIAN (Nov. 16, 2014), <http://www.theguardian.com/australia-news/2014/nov/16/isis-sydney-mother-appeals-to-fourbrothers-feared-to-have-joined-militants>; K.J. Kwon & Madison Park, Police: Korean Teen May Have Fled to Syria to Join ISIS, CNN (Jan. 22, 2015), <http://edition.cnn.com/2015/01/22/world/isiskorea-teenager>.

۳. گروه تروریستی داعش به‌عنوان نسل دوم تروریسم جهانی، از طریق پوشش رسانه‌ای خشونت سیاسی با انگارهای مرگ در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی، راهبرد ایجاد رعب و وحشت در اذهان عمومی را عملیاتی کرده و گونه جدید «تروریسم رسانه‌ای در شبکه‌های اجتماعی» را آشکار ساخته است. کنشگری با سوگیری ضد قدرت این گروه در شبکه‌های اجتماعی، طلیعه ظهور چالش‌هایی مانند ناامنی و بی‌ثباتی، اختلافات مذهبی و قومی، شکاف‌های اجتماعی و پیش‌بینی‌ناپذیری امور در جوامع شده است (فرهنگی و عباسی، ۱۳۹۷، ص ۱۲۹).

4. ISIS Releases Video Showing Beheading of Alan Henning, NBC News (Oct. 3, 2014), <http://www.nbcnews.com/storyline/isis-terror/isis-releases-video-showing-beheading-alanhenning-n208816>.

5. G.A. Res. 51/210, U.N. GAOR, 51st Sess., U.N. Doc.A/RES/51/210 (Jan. 16, 1997), available at <http://www.un.org/documents/ga/res/51/ares51-210.htm>.

در پاسخ باید اذعان داشت که ناتوانی و شایستگی سازمان ملل متحد در مراقبت، کنترل و مقابله با استفاده نامشروع و من غیرحق از این گونه رسانه‌ها تأمل برانگیز است؛ زیرا در سال ۲۰۱۲، میزبان «کنفرانس جهانی مخابرات بین‌المللی» در دبی درباره قلمرو حاکمیت اینترنت بود. در این کنفرانس، بر نقش یکسان کلیه دولت‌ها در حاکمیت بر اینترنت بین‌المللی و تضمین ثبات، امنیت و تداوم اینترنت موجود و توسعه آتی آن و اینترنت آینده تأکید شد^۱؛ از این رو، با وجود تلاش‌ها و تشریک مساعی سازمان ملل متحد با کلیه دولت‌های عضو، اختلاف نظر اعضای سازمان موجب شد از مجموع ۱۴۴ دولت، فقط ۸۹ دولت مصوبات نهایی غیرالزامی را به امضا برسانند^۲.

سازمان ملل متحد به منزله بزرگ‌ترین سازمان بین‌المللی، از حیث اعضای عضو، می‌تواند از منابع خود برای به حداقل رساندن مخارج این اقدام استفاده کند. این امر همکاری را برای دولت‌ها سهل می‌کند؛ هرچند سازمان توانسته بهترین روش‌های مبارزه با محتوای تروریستی را پیشنهاد کند (Paulina, 2015, p. 292).

البته روش پژوهش نگارنده در این مقاله، برای گردآوری داده‌ها به صورت توصیفی و کتابخانه‌ای است. بر این اساس، افزون بر مطالعه منابع کتابخانه‌ای و پایگاه‌های اینترنتی، اطلاعات جمع‌آوری شده به صورت کیفی و دایره به استنتاج نگارنده از منابع استخراج شده صورت می‌پذیرد.

۱. شناخت چالش‌ها و تهدیدها

یکی از چالش‌هایی که جامعه بشری را به طور جدی با تأثیرات ناشی از استفاده غیرمجاز از فضای مجازی و دیجیتالی مواجه ساخته است و به گونه‌ای فزاینده بر چالش‌های ناشی از آن می‌افزاید، نوآوری‌های مجازی مرتکبان جرائم است. از آنجاکه بسیاری از مقررات در جهان، در فضای مجازی کارایی و اثربخشی ندارند، امکان نقض آسان و عاری از دغدغه ناشی از آن میسر شده است (بیگدلی آذری و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۲۱). با این حال، جهان طی سال‌های اخیر شاهد گسترش روزافزون جرائم تروریستی بوده که صلح و رفاه جهانی را نابود کرده است؛ از این رو کشف این گونه جرائم به منزله اقدامی اثرگذار برای سرکوب آن به شمار می‌رود. با این حال، با محو و پنهان شدن جرائم موصوف در زیر حجم عظیمی از جریان داده‌ها در اینترنت، شناسایی تروریست‌ها و سازمان‌های تروریستی هم چنان چالشی شایان توجه در جامعه بین‌المللی است^۳.

جرائم ارتكابی در گستره شبکه‌های اجتماعی، الگوهای بزه‌دیدگی و بزه‌کاری را با انقلاب مواجه کرده است (دیویس مارکوم و هیگینز، ۱۳۹۷، ص ۱۹). با جریان سریع و گسترده داده‌ها در اینترنت و محتوای رسانه‌ای، به ویژه در شبکه‌های اجتماعی، جرائم تروریستی به طور فزاینده‌ای جدی می‌شوند (Balcells & Torrats-Espinosa, 2018, p. 10624-10629; Mitts, 2019, p. 203-204)؛ البته در سطح جهانی، با متحمل شدن ضربات سنگین سازمان‌های تروریستی، مانند القاعده و داعش، به تغییر راهبردهای عملیاتی خود اقدام کرده‌اند. در مقایسه با نظام‌های حاکمیتی یا دولت‌ها، سازمان‌های تروریستی به طور کلی ضعیف‌اند و اغلب برای تقویت قدرت خود با یکدیگر همکاری می‌کنند؛ بنابراین این وضعیت در جامعه بین‌المللی به نحو بارزی در حال تبدیل شدن به روندی نوین در توسعه کنونی جرائم تروریستی در فرایند همکاری بین‌المللی است (Hu et al., 2021, p. 1).

بهره‌گیری داعش از رسانه‌های اجتماعی چالش نوینی برای سازوکارهای ضدتروریستی محسوب می‌شود. هدف این گروه تروریستی جذب دنبال‌کننده و تحریک خشونت از طریق رسانه‌های اجتماعی بود (فاچی و همکاران، ۱۳۹۹، صص ۲۳۱-۲۳۵)؛ بنابراین برای واکنش مؤثر و مبارزه با تهدید ناشی از سخنرانی‌های تروریستی، دولت‌ها در قلمرو سرزمینی باید رویکردی نوین را اتخاذ کنند، رویکردی که شرکت‌های رسانه‌های اجتماعی را مسئول کمک و حمایت از سخنان تروریستی تحریک‌کننده خشونت می‌داند (Cambron, 2019, p. 293).

1. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), The Use of the Internet for Terrorist Purposes 3 (2012).

2. international Telecommunication Union (ITU), World Conference on International Telecommunications, Dec. 3-14, 2012, Final Acts of the World Conference on International Telecommunications, Resolution Plen/3(e), available at <http://www.itu.int/en/wcit-12/Documents/final-acts-wcit-i12.pdf> [hereinafter 2012 Final Acts of the WCIT].

3. <https://jnsip.com/2022/09/16/social-media-a-tool-for-terror/>

به‌هر روی، تروریسم رسانه‌ای و اقدام‌های تروریستی در شبکه‌های اجتماعی به اقدام‌هایی اطلاق می‌شود که «برای ایجاد رعب، ترس یا هرج‌ومرج در بین مردم ارتکاب می‌یابد.» گسترش وحشت عمومی، ترس و احساس هرج‌ومرج تا حد زیادی به تصاویر و پیام‌هایی بستگی دارد که گزارش‌های رسانه‌ای درباره اقدام‌ها و تهدیدهای تروریستی منتقل می‌کنند. حضور همه‌جانبه رسانه‌های جمعی در سطح جهانی، اغلب این تأثیرات را چند برابر می‌کند؛ البته جرائم تروریستی نباید بر اهمیت آزادی بیان و اطلاعات در رسانه‌ها به‌منزله یکی از پایه‌های اساسی جامعه دموکراتیک تأثیر بگذارد. این امر حق آگاهی عموم را درباره موضوعات محبوب عمومی، نظیر اقدام‌ها و تهدیدهای تروریستی و نیز واکنش دولت و سازمان‌های بین‌المللی در این باره به‌همراه دارد.

همچنین مجمع پارلمانی شورای اروپا با اشاره به اعلامیه کمیته وزیران مورخ دوم مارس ۲۰۰۵ درباره آزادی بیان و اطلاعات در رسانه‌ها درباره مبارزه با جرائم تروریستی، تأکید می‌کند که ماده ۱۵ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر در مواردی قابل استناد نیست؛ از این رو جرائم تروریستی به‌منظور محدودیت آزادی بیان و اطلاعات فراتر از محدودیت‌های موجود در بند ۲ ماده ۱۰ کنوانسیون است؛ زیرا جرائم تروریستی نه جنگ در مفهوم حقوقی تلقی می‌شود و نه حیات یک ملت دموکراتیک را تهدید می‌کند.

مجمع پارلمانی شورای اروپا بر آگاهی افکار عمومی و رسانه‌ها از واقعیت‌های جامعه درباره این که تروریست‌ها اقدام‌های خود را به‌سمت مردم هدایت می‌کنند و در نتیجه از رسانه‌ها برای بیشترین تأثیرگذاری استفاده می‌کنند تأکید دارد^۱.

۲. ظرفیت‌های اینترنت و کاربردهای آن در جرائم تروریستی

گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات نظیر اینترنت عرصه شکل‌گیری مجموعه‌ای از ارتباطات میان گروه‌های اجتماعی متفاوت از فاصله‌های بسیار دور در دنیای واقعی است که فرصت‌ها و تهدیدهای نوینی را فراروی جامعه بین‌المللی قرار داده است؛ برای نمونه جرائم تروریستی از جمله تهدیدهای نوینی است که فضای مجازی و دیجیتالی موجبات آن را فراهم ساخته است (یزدان‌پناه‌درو و جعفری، ۱۳۹۷، ص ۲۲۱).

فناوری دیجیتال به‌سرعت در حال پیشرفت بوده و از اواخر دهه ۱۹۸۰ اینترنت ثابت کرده به‌منزله ابزاری بسیار پویا برای ارتباطات کاربرد شایان ملاحظه‌ای دارد (Sander, 2022, p. 295). این فناوری همچنین نیروی محرکه‌ای برای سازمان‌های تروریستی و حامیان آن‌ها برای طیف وسیعی از اهداف است. اینترنت به‌دلیل مزایای بسیاری که ارائه می‌کند، به ابزار محبوب تروریست‌ها تبدیل شده است؛ از جمله مزایای اینترنت دسترسی آسان، مقررات اندک یا بدون محدودیت، سانسور ضعیف یا بدون آن یا سایر اشکال کنترل دولتی و مخاطبان بالقوه عظیمی که در سراسر جهان منتشر می‌شوند، ناشناس بودن ارتباطات، جریان سریع اطلاعات، تعامل، توسعه و نگاه‌داری ارزان یک حضور وب، محیطی چندرسانه‌ای و توانایی تأثیرگذاری در پوشش در رسانه‌های جمعی سنتی.

اینترنت و فضای مجازی علاوه بر تأثیرات بنیادین در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جوامع مختلف، ابعاد تهدیدآمیزی را نیز آشکار ساخته و زمینه انتقال منابع نامنی از فضای واقعی به مجازی را فراهم کرده است. امروزه محیط‌های تهدیدآمیز علیه منافع ملت‌ها و دولت‌ها صرفاً به سرزمین محدود نمی‌شود و جهان مجازی نیز محیطی تهدیدزا به‌شمار می‌آید. ارتکاب جرائم تروریستی در بستر فضای مجازی یکی از مهم‌ترین تهدیدهای نوظهور است که با استفاده از قابلیت‌های اینترنت به فعالیت‌های خود بعد بین‌المللی داده است؛ از این رو ماهواره، اینترنت، فضای مجازی، رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی و روزنامه‌نگاری مجازی، عامل فضای مجازی در ظهور و گسترش و گروه‌های تروریستی به‌منزله بازیگران جدید در عرصه بین‌الملل بیشترین نقش را ایفا کرده است (برجلی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۸، ص ۱۳۹).

جرائم تروریستی رسانه‌ای گونه‌ای نوظهور از این دسته جرائم هستند که از طریق گفتمان‌سازی، عملیات روانی و جذب نیرو به نفوذ، جلب حمایت و مشارکت گروه‌های مختلف اقدام می‌کنند و با فعالیت در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی نظیر توئیتر و فیس‌بوک به استفاده جنون‌آمیز از فضای مجازی، ایجاد هراس جمعی و رعب و وحشت دست می‌زنند (اسمعیلی و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۱۳۳).

1. <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=10914&lang=EN>

گروه‌های تروریستی یا سازمان‌های جبهه‌ای آن‌ها، از وبسایت‌های خود برای گسترش تبلیغات، جمع‌آوری کمک مالی، جذب و آموزش اعضا، برقراری ارتباط با پیروان خود، و نیز آماده‌سازی و گاهی اوقات حتی هدایت حملات مداوم استفاده می‌کنند. به علاوه، آن‌ها به آدرس‌های الکترونیکی، اتاق‌های گفت‌وگو، گروه‌های الکترونیکی، انجمن‌ها، تابلوهای پیام مجازی و منابعی مانند یوتیوب، فیس بوک و گوگل ارث متکی هستند.

مزایای اینترنت برای جامعه مدرن بسیار زیاد است؛ اما باید به این نکته نیز توجه داشت که تروریست‌ها می‌توانند از همان فناوری‌ای که چنین ارتباطاتی را تسهیل می‌کند سوءاستفاده کنند. از اینترنت می‌توان برای تمجید و تحریک به ارتکاب جرائم تروریستی، استخدام تروریست‌ها، انتشار محتوای غیرقانونی، تسهیل ارتباط بین عوامل تروریستی و آموزش نیروهای بالقوه استفاده کرد.^۱ وفق «راهبرد جهانی مبارزه با تروریسم سازمان ملل متحد»، دولت‌های عضو متعهد شدند که با سازمان ملل متحد همکاری کنند تا سازوکار و ابزارهایی را برای هماهنگ کردن تلاش‌ها در سطوح بین‌المللی و منطقه‌ای در قبال جرائم تروریستی و کلیه اشکال و مظاهر آن در اینترنت و به‌ویژه برای مقابله با استفاده از اینترنت به‌مثابه ابزاری برای گسترش در جهان بررسی کنند (Aripshv, 2021, p. 273).

در مارس ۲۰۱۲، پس از تصویب قطعنامه ۱۷۸/۶۶ توسط مجمع عمومی، از دفتر مبارزه با مواد مخدر و جرائم سازمان ملل متحد درخواست شد که در چهارچوب وظایف خود، «توسعه دانش حقوقی تخصصی در قبال جرائم تروریستی و غیره، به دولت‌های عضو درخواست‌کننده در رابطه با پاسخ‌های عدالت کیفری به جرائم تروریستی، از جمله در صورت لزوم، بهره‌گیری از اینترنت برای اهداف تروریستی کمک کند.»

دفتر مبارزه با مواد مخدر و جرائم سازمان ملل متحد با هدف ارائه راهنمایی‌های عملی برای سیاست‌گذاران، بازرسان و دادستان‌ها درباره پاسخ‌های عدالت کیفری مؤثر به پرونده‌های مربوط به استفاده از اینترنت برای اهداف تروریستی و مواردی را بررسی می‌کند که از اینترنت به‌منزله ابزاری برای تمجید از جرائم تروریستی، تحریک، عضوگیری، تأمین مالی، آموزش، برنامه‌ریزی و ارتکاب جرائم تروریستی استفاده می‌شود. در این فرایند، مطابق میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، هرگونه محدودیت برای آزادی‌های اساسی، از جمله حقوق آزادی بیان، آزادی شکل و حریم خصوصی، باید ضروری و متناسب با تهدید باشد و باید از طریق قانون تنظیم شود و شرایط دقیق مداخله را مشخص کند.^۲

البته باید اذعان شود تا پایان سال ۲۰۲۰، شورای امنیت ملل متحد هرگز تحریم‌هایی را علیه دولت‌ها، اشخاص حقیقی یا حقوقی در پاسخ به بهره‌گیری مخرب از ابزارهای مجازی اعمال نکرده بود. این درحالی است که تأکید کرده دولت‌ها موظف به کنترل جریان اطلاعات، پیشگیری از استفاده از اینترنت برای پول‌شویی و تأمین مالی جرائم تروریستی، کنترل امور مالی مجازی و مبادله اطلاعات مالی لازم^۳ یا داده‌های هوانوردی و نام مسافران هستند.^۴ همچنین مجمع عمومی سازمان ملل متحد برای پیشگیری از بهره‌گیری از اینترنت برای حمایت، ارتکاب، تحریک، عضوگیری، تأمین مالی یا برنامه‌ریزی اقدام‌های تروریستی، قطعنامه ۷۳/۱۷۴ را در سال ۲۰۱۸ صادر کرد.^۵

۳. بهره‌گیری تروریستی از رسانه‌های اجتماعی

تأثیر رسانه‌های اجتماعی در سبک زندگی روزمره بسیار شایان توجه است؛ زیرا گسترش آن از سال ۲۰۱۷ عصر جدیدی از ارتباطات را آغاز کرد. به این دلیل که توسعه فناوری جایگزین تلویزیون و روزنامه‌ها به‌منزله منابع اطلاعاتی اولیه برای مردم شده است (Ogunsuyi Opeyemi & Adebola, 2022, p. 29). با وجود تأثیرات مثبت آن، توسعه فناوری جدید اینترنت همچنان خطرات اطلاعاتی و ارتباطی را برای

1. <https://press.un.org/en/2022/sc15141.doc.htm>

2. <https://www.unodc.org/unodc/en/terrorism/news-and-events/use-of-the-internet.html>

3. UNSC Res 2462 (n. 5), para. 19.

4. UNSC Res 2482 of 19 July 2019, S/RES/2482, para. 15(c).

5. UNGA Res 73/174 of 17 December 2018, A/RES/73/174, paras 30–31.

مصرف‌کنندگان ایجاد می‌کند (Fedushko & Benova, 2019, pp. 254–259). سکوها‌های شبکه‌های اجتماعی همچنین برای توسعه یک محیط مجازی ایده‌آل هستند، جایی که افراد می‌توانند افکار، ایده‌ها و فعالیت‌های روزانه خود را از طریق متن، عکس و فیلم به اشتراک بگذارند. در این زمینه، کاربران رسانه‌های اجتماعی می‌توانند از طریق انتشار برخی موضوعات بحث‌برانگیز، بدون خودکنترلی به خودآزاری یا درد عمومی دامن بزنند. این وضعیت اخیراً به ملاحظات مختلف جامعه جهانی درباره چالش‌های رسانه‌های اجتماعی و جرائم تروریستی منجر شده است. در این باره مطالعات متعددی درباره تلاقی این پدیده‌ها در کشورهای مختلف انجام شده است. این به دلیل ماهیت دهشتناک جرائم تروریستی است که در سطح جهانی امنیت هر کشوری را تهدید می‌کند. در این باره هوشیاری بسیار ضروری است؛ به‌ویژه در پیشرفت روزافزون فناوری اطلاعات و ارتباطات؛ بنابراین عصر دیجیتال و گسترش سکوها‌های رسانه‌های اجتماعی، ظهور جرائم تروریستی مجازی را تسهیل کرده است (Odhiambo et al., 2018, pp. 148–154).

امروزه به‌طور تقریبی بخش شایان توجهی از جرائم سازمان‌یافته تروریستی از طریق انعکاس و انتشار در رسانه اجتماعی و به‌ویژه رسانه‌های اجتماعی مجازی درخور ملاحظه است^۱. القاعده و دیگر سازمان‌های تروریستی حضور برخط خود را به «یوتیوب»، «توییتر»، «فیس‌بوک»، «تلگرام»، «اینستاگرام»، و سایر خروجی‌های رسانه اجتماعی مجازی انتقال داده‌اند. از آنجاکه تعداد کاربران رسانه‌های اجتماعی در جهان یک به چهار نفر بوده، مخاطبان بالقوه تروریست‌ها گروهي وسیع است.

به‌علاوه، به موازات رسانه‌های اجتماعی و اینترنت که سازمان‌های تروریستی را قادر می‌سازد در سطح جهانی فعالیت و تبلیغات کنترل‌شده را توزیع کنند، تنوع گسترده و در دسترس بودن تجهیزات دیجیتال، مانند دوربین‌های با کیفیت بالا (یا اچ‌دی) و نرم‌افزار ویرایش، سازمان‌های تروریستی را نیز برای تولید تبلیغات در این زمینه توانمند کرده است.^۲ در واقع، تبلیغات با کیفیت بالا برای راهبرد برندسازی یک سازمان تروریستی اهمیت فزاینده‌ای یافته است (Atwan, 2015, p. 78). استفاده از رسانه‌های دیجیتال جذاب و روش‌های جدید به تقویت برند آن‌ها کمک می‌کند و به رویکردی تبدیل شده است که گروه‌های تروریستی متعددی غیر از داعش اتخاذ کرده‌اند.

رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی علاوه بر تولید و انتشار اطلاعات بستر مناسبی برای مدیریت سازمانی محسوب می‌شوند. داعش اهداف تروریستی را از طریق شبکه‌های اجتماعی به‌ویژه فیس‌بوک و توییتر پیش می‌برد. این گروه اقدام‌هایی نظیر جذب و سازمان‌دهی نیروها، برنامه‌ریزی و اجرای عملیات، نظارت و کنترل، هدایت و رهبری، ارتباطات و هماهنگی جرائم تروریستی را از طریق دورکاری در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی پیش می‌برد. گفتنی است که شبکه‌های اجتماعی توییتر و فیس‌بوک برای گروه داعش اهداف، مزیت‌ها و کارکردهای تأثیرگذاری دارند. اهداف گروه داعش در این شبکه‌ها مشتمل بر جلب توجه، کسب مشروعیت و مقبولیت، هویت‌سازی، اعلام موجودیت و کسب قدرت است. مزیت‌ها شامل مخاطبان جهانی، دسترسی آسان، قدرت شبکه، سرعت زیاد، ارتباطات افقی، ارتباطات فراگیر، ارتباطات تعاملی، ارتباطات منعطف و ارتباطات ارزان است. کارکرد این رسانه‌ها و شبکه‌ها اطلاع‌رسانی، بسیج اجتماعی و هم‌بستگی اجتماعی برای گروه تروریستی داعش و پیشبرد اهداف آن در صحنه بین‌المللی است (فاضلی و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۱).

تروریست‌ها به‌دلیل طیف گسترده کاربران، این رسانه‌ها را تحت استفاده خود قرار داده‌اند. این رسانه‌ها کاربرپسند، اطمینان‌بخش و رایگان هستند. تروریست‌ها از سکوها‌های رسانه اجتماعی به این دلیل استفاده می‌کنند که این کانال‌ها تاکنون محبوب‌ترین کانال با مخاطب هدف هستند که اجازه می‌دهند سازمان‌های تروریستی جزئی از جریان اصلی باشند. همچنین شبکه‌سازی اجتماعی در فضای مجازی امکان دسترسی سهل به مخاطبان هدف و سرزدن مجازی به خانه آن‌ها را برای تروریست‌ها ایجاد می‌کند که روشی برخلاف دیگر مدل‌های وب‌سایت است که تروریست‌ها باید منتظر بمانند تا بازدیدکنندگان به آن‌ها مراجعه کنند. مطابق برآورد وزارت امور خارجه آمریکا به‌طور تقریبی ۱۲ هزار خارجی دست‌کم از پنجاه کشور مختلف را برای مقابله با گروه‌های تروریستی نظیر داعش به سوریه اعزام شده‌اند (Trianni, 2014, p. 1).

1. Terrorist Groups Recruiting Through Social Media, CBC NEWS (Jan. 10, 2012), <http://www.cbc.ca/news/technology/terrorist-groups-recruiting-through-social-media-1.1131053> (quoting Gabriel Weimann).

2. We Are Social, "Digital in 2019", We Are Social, 2019. Available at: <https://wearesocial.com/global-digital-report-2019>.

تروریست‌ها از فیس‌بوک به‌منزله مدخل سایت‌های افراطی و دیگر محتویات تندروی برخط استفاده می‌کنند. فیس‌بوک مانند یک خروجی رسانه‌ای برای تبلیغات تروریستی^۱ و پیام‌رسانی ایدئولوژیک افراطی عمل می‌کند و سازوکاری را برای به‌اشتراک گذاشتن اطلاعات عملیاتی و تاکتیکی فراهم می‌سازد. کارکردپذیری زمان واقعی توییت هم تبادل ارتباطات اضطراری را برای تروریست‌ها ممکن ساخته است. ارتش امریکا ابراز نگرانی کرده که توییت توانسته یک ابزار هماهنگ‌سازی مفید و مؤثری برای تروریست‌هایی شود که سعی دارند دست به حملات شبه‌نظامی بزنند. یوتیوب مانند کنکاشگاهی برای ارسال فیلم تبلیغاتی و جذب افراد جدید به‌کار می‌رود. این درحالی است که تروریست‌ها از اینستاگرام و فلیکر برای تجلیل از اسامه بن‌لادن یا مستندسازی اعلام‌گروگان‌ها استفاده کرده‌اند.^۲

سازمان ملل متحد به خطرات استفاده تروریستی از اینترنت پی برده است. در دهه ۱۹۹۰، سازمان از دولت‌های عضو خواست خطر استفاده تروریستی از سیستم‌ها و شبکه‌های الکترونیکی یا مخابراتی با سیم به‌منظور انجام اعمال جنایتکارانه را متذکر شوند و برای پیشگیری از چنین جنایتی و برای ترویج همکاری به تناسب حال سازوکاری پیدا کنند.^۳ پس از آن، شورای امنیت از دولت‌های عضو خواست با تبادل اطلاعات مربوط به استفاده گروه‌های تروریستی از فناوری ارتباطات و مخابراتی همکاری بین‌المللی را افزایش دهند.^۴ دستیابی به این همکاری به‌طور عملی دشوارتر از آن بود که تصور می‌شد (Archick, 2014, p. 1). با این حال شورا در سال ۲۰۰۵، اعلام کرد تروریست‌هایی که به‌ویژه در عصر رسانه‌های پرطرفدار شبکه‌سازی اجتماعی همچون فیس‌بوک، تلگرام، توییت، یوتیوب، فلیکر، و سکوها‌ی وبلاگ‌سازی از اینترنت سوءاستفاده می‌کردند و افرادی که خواسته یا ناخواسته میزان بی‌سابقه‌ای از اطلاعات حساس را از طریق اینترنت انتشار می‌دادند مشکل‌سازند. رسانه‌های اجتماعی به یک پلتفرم کلیدی برای سازمان‌های تروریستی با هدف دستیابی به طیف متنوعی از تأثیرات، از جمله توزیع تبلیغات، جذب و افراط‌گرایی عاملان و هواداران، و تسهیل غیرمتمرکز عملیات تبدیل شده‌اند. از آنجاکه رسانه‌های اجتماعی نقش فزاینده‌ای در زرادخان، تروریست‌ها ایفا می‌کنند، هم‌زمان نقش مهم‌تری در قبال جرائم تروریستی ایفا کرده‌اند. این نقش در طول زمان تکامل یافته و شاهد افزایش برجستگی بخش خصوصی در دامنه وسیعی از عملکردها در طیف ضدتروریستی بوده است. توسعه و اصلاح سیاست‌ها و شیوه‌های ضدتروریستی رسانه‌های اجتماعی و شرکت‌های فناوری به‌منزله تابعی از ماهیت در حال تکامل بهره‌برداری تروریست‌ها و نهادهای افراطی از سکوها‌ی مذکور به وجود آمده است (West, 2021, p. 116).

با وجود این که کنترل و مراقبت از رسانه اجتماعی چالشی را در حقوق فردی و حاکمیت دولت‌ها ایجاد می‌کند؛ اما اهمیت و ارزش مقابله و سرکوب کاربری تروریستی از رسانه‌های اجتماعی مجازی ضرورتی انکارناپذیر است. متأسفانه وجود چالش‌های بسیار زیاد در این زمینه، موجب شده در اداره و کنترل این‌گونه رسانه‌ها به‌منظور تصویب یک سند حقوقی و جهانی الزامی با اجماع کلیه دولت‌ها از سوی سازمان ملل متحد تا حدودی غیرممکن به‌نظر برسد.

۱. تبلیغات تروریستی مانند یک بیماری همه‌گیر در سراسر سیستم عامل‌های برخط منتشر می‌شود. در این شرایط ناپایدار، کنترل رسانه‌های اجتماعی به‌طور فزاینده‌ای به‌عنوان سنگر تعیین‌کننده قدرت توسط هر دو گروه تروریستی در نظر گرفته می‌شود که به‌دنبال بهره‌برداری از همه‌جای سکوها‌ی اینترنتی و دولت‌هایی هستند که اهدافشان اعمال محدودیت‌هایی بر محتوای منتشر شده برخط است. بازیگران رسانه‌های اجتماعی به‌تدریج در مرکز مبارزه با تروریسم قرار می‌گیرند؛ زیرا تلاش می‌کنند از طریق الگوریتم‌های پیچیده، تحریک به خشونت را در مظاهر تکاملی آن مهار کنند. درحالی‌که چنین اقدام‌هایی برای حفاظت از حق زندگی و امنیت افراد عمومی ضروری است. این اقدام‌ها خطرات ذاتی احتیاط بیش از حد را به‌همراه دارد و آزادی بیان را تهدید می‌کند (Van Benthem, 2018, p. 284).

2. Department of Homeland Security, Terrorist Use of Social Networking Facebook Case Study, Public INTELLIGENCE, (Dec. 5, 2010), <http://pubicintelligence.net/ufouoes-dhs-terrorist-use-of-socialnetworking-facebook-case-study> (last visited Feb. 10, 2015).

3. Hashtag Terror: How ISIS Manipulate Social Media, ANTI-DFAMATION LEAGUE (Aug. 21, 2014), <http://www.adl.org/combatting-hate/international-extremism-terrorism/c/isis-islamic-statesocial-media.html#.VM1jcmjF9zU>.

4. G.A. Res. 51 /210

۴. قلمرو بین‌المللی حقوقی و ظرفیت‌های تهاجمی

رویاریابی با جرائم تروریستی به مسئله مهم بین‌المللی مبدل شده است. گروه‌های تروریستی اکنون از فرصت‌های ارائه‌شده توسط اینترنت و رسانه‌های اجتماعی بهره می‌برند و از منابع آنلاین برای فرماندهی، کنترل و برقراری ارتباط با شبکه‌های خود استفاده می‌کنند و روایت‌های خود را به‌گونه‌ای شکل می‌دهند که نگرانی‌های عمومی را بیان و نیروهای جدید جذب می‌کنند (Yüksel, 2020, p. 1089).

سنجش قلمرو حقوق بین‌المللی در حوزه رسانه‌ها به‌ویژه در مسئله رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی و البته بررسی کارکرد آن‌ها در بستر فضای مجازی به شکل ساختاری واقعی، به‌مثابه چالشی اطلاق می‌شود که به‌دلیل نقش استثنایی رسانه‌ها به‌طور کلی و تأثیر مستمر و اساسی آن در فرایندهای دموکراتیک در حال وقوع در جهان، نیاز به اثبات علمی دارد. در این راستا، توجه ویژه‌ای به تأثیر رسانه‌ها در روندهای معاصر مربوط به روند ادغام اتحادیه اروپا، توسعه دموکراسی و حاکمیت قانون شده است. این امر به‌ویژه در آزادی بیان، احترام به ارزش‌ها و اصول استانداردها، حقوق و آزادی‌های بشر تأکید دارد (Ronkova, 2016, p. 57).

تاکنون جامعه بین‌المللی ابزارهای قانونی‌ای را ایجاد کرده است که سازوکارهایی برای حل چالش‌های ناشی از بهره‌گیری غیرقانونی از اینترنت و رسانه‌های اجتماعی به‌دست گروه‌های تروریستی ارائه می‌دهد. این تلاش‌های سازمان ملل متحد، شورای اروپا و اتحادیه اروپا رهبری می‌شود.^۱ باین حال وضع مقررات قانونی به‌دلیل توسعه سریع مؤلفه‌های نوین اینترنت و رسانه‌های اجتماعی با چالش‌هایی مواجه است. یافتن تعادل عادلانه میان مقررات و حمایت از حقوق فردی و به‌ویژه آزادی بیان امری دشوار به‌نظر می‌رسد.

باین‌همه، سازمان ملل متحد نقشی مهم در توسعه آزادی اطلاعات به‌منزله یکی از مصادیق حقوق بشر دارد. مهم‌ترین موازین حاکم در چهارچوب قواعد بین‌المللی سازمان ملل متحد، که حاوی مقررات رسانه‌ای است، مشتمل بر «اعلامیه جهانی حقوق بشر»، «میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی» و «قطعنامه ۵۹/۱ درباره آزادی اطلاعات» است.

مجمع عمومی سازمان ملل متحد اعلامیه جهانی حقوق بشر را به‌منزله معیاری مشترک برای دستاوردهای همه مردم و همه ملت‌ها اعلام کرد تا بدین‌منظور هر فرد و هر ارگان جامعه، با در نظر داشتن این اعلامیه، با آموزش و تعلیم تلاش کند.^۲ این درحالی است که وفق ماده ۱۸ و ۱۹ اعلامیه مزبور مقرر شده است آزادی بیان یکی از ارکان اساسی دموکراسی است؛ یعنی این آزادی از حق افراد برای شکل‌دهی و ابراز عقیده و حق تشکیل انجمن‌هایی حمایت می‌کند که نظرات جمعی آن‌ها را درباره واقعیت‌ها و تحولات اجتماعی تشویق و منتشر کنند. آزادی بیان به هر فردی این حق را می‌دهد که آزادانه اظهارنظر کند و از هیچ‌کس منع نخواهد شد.

به‌علاوه، ماده ۱۸ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی تصریح می‌کند که «هرکس حق آزادی اندیشه، وجدان و مذهب دارد» و این حق تنها می‌تواند مشمول محدودیت‌هایی باشد که در قانون مقرر شده است. در این‌باره هم حفاظت از امنیت عمومی، نظم، سلامت یا اخلاقیات یا حقوق و آزادی‌های اساسی دیگران به‌عنوان امری ضروری انگاشته شده است و براساس ماده ۱۹ حقوق مقرر مشتمل بر آزادی جست‌وجو، دریافت و انتشار اطلاعات و عقاید از هر نوع، بدون توجه به مرزها، اعم از شفاهی، کتبی یا چاپی، و در قالب هنری یا از طریق هر وسیله دیگری که انتخاب می‌کند است.

۱. گفتنی است اسنادی نظیر «کنوانسیون منطقه‌ای انجمن همکاری‌های منطقه‌ای آسیای جنوبی برای سرکوب تروریسم، مصوب ۱۹۸۷»، «کنوانسیون عربی در مورد سرکوب تروریسم، مصوب ۱۹۹۸»، «معاهده همکاری بین کشورهای عضو کشورهای مستقل مشترک‌المنافع در مبارزه با تروریسم، مصوب ۱۹۹۹»، «کنوانسیون سازمان کنفرانس اسلامی مبارزه با تروریسم بین‌المللی، مصوب ۱۹۹۹»، «کنوانسیون اتحادیه آفریقا راجع به پیشگیری و مبارزه با تروریسم، مصوب ۱۹۹۹»، «کنوانسیون بین‌آمریکایی علیه تروریسم، مصوب ۲۰۰۲»، «کنوانسیون اتحادیه کشورهای جنوب شرقی آسیا در مورد مبارزه با تروریسم، مصوب ۲۰۰۷»، «دستورالعمل جامعه اقتصادی کشورهای غرب آفریقا راجع به مبارزه با جرایم مجازی، مصوب ۲۰۰۹»، حاوی مقررات درباره مقابله با کاربرد تروریستی از اینترنت است.

۲. مقصود از آموزش در اعلامیه جهانی حقوق بشر، در واقع آموزش برای ترویج احترام به این حقوق و آزادی‌ها و با اقدام‌های مترقی، ملی و بین‌المللی، به‌رسمیت‌شناختن و رعایت جهانی و مؤثر آن‌ها، هم در میان مردم خود دولت‌های عضو و هم در میان مردم سرزمین‌های تحت صلاحیت آن‌هاست.

در سال ۱۹۴۶، مجمع عمومی سازمان ملل متحد (سازمان ملل متحد) در قطعنامه ۵۹/۱ عبارت «آزادی اطلاعات» را به تصویب رساند که به معنای حق جمع‌آوری، انتقال و انتشار اخبار در هر کجا و همه‌جا بدون محدودیت است.^۱

البته در این میان مهم‌ترین منابع حقوقی که شورای اروپا تصویب کرده شامل «کنوانسیون اروپایی حقوق بشر، مصوب ۱۹۵۰»، «منشور اروپایی برای زبان‌های منطقه‌ای یا اقلیت، مصوب ۱۹۹۲» و «کنوانسیون چهارچوب برای حمایت از اقلیت‌های ملی، مصوب ۱۹۹۸» است؛ از این رو براساس بند نخست از ماده ۱۰ این کنوانسیون اروپایی حقوق بشر «هر کس حق آزادی بیان دارد» که برای این اهداف، آزادی بیان شامل آزادی عقیده، آزادی دریافت اطلاعات و آزادی در انتشار اطلاعات و عقاید بدون دخالت مقامات دولتی است. در ماده ۱۱ منشور اروپایی حقوق بشر، برای زبان‌های منطقه‌ای یا اقلیت مقرر شده است که ترویج زبان‌های منطقه‌ای یا اقلیت‌ها در رسانه‌ها برای حفظ آن‌ها حیاتی است. علاوه بر این، مقرر شده که طرفین متعهد می‌شوند به کاربران زبان‌های منطقه‌ای یا اقلیت در مواردی اطمینان حاصل کنند نظیر: ۱. افتتاح حداقل یک ایستگاه رادیویی و یک کانال تلویزیونی به زبان‌های منطقه‌ای یا اقلیت؛ ۲. تشویق یا تسهیل گشایش مطبوعات؛ ۳. به منظور اجرای این منشور گزارش‌های دوره‌ای برای دولت‌های امضاکننده از طریق کمیته کارشناسان شورای اروپا تهیه می‌شود.

افزون بر این، برای پیشگیری از انتشار و تبلیغ به ارتکاب جرائم تروریستی در رسانه‌ها به کنوانسیون چهارچوب برای حمایت از اقلیت‌های ملی، برای تضمین و تحقق دسترسی اقلیت‌ها به رسانه‌ها با ترویج تساهل و تکثر فرهنگی در رسانه‌ها می‌توان اشاره کرد که در این باره سازوکارهایی را مقرر کرده است: الف) حمایت مالی از صدا و سیما که برنامه‌هایی را به زبان‌های اقلیت پخش می‌کند؛ ب) تأمین بودجه برای برنامه‌هایی که به موضوعات مرتبط با اقلیت‌ها یا گفت‌وگو بین گروه‌های قومی مختلف می‌پردازند؛ ج) تشویق سردبیران و صدا و سیما برای امکان دسترسی اقلیت‌های ملی در برنامه‌های خود.

البته در بند نخست ماده ۹ کنوانسیون اخیر مقرر شده است «طرفین متعهد خواهند شد که نسبت به حق آزادی بیان هر فردی که به یک اقلیت ملی تعلق دارد شامل آزادی داشتن عقیده و دریافت و انتشار اطلاعات و عقاید به زبان اقلیت است، به رسمیت بشناسند، بدون مداخله مقامات دولتی و بدون توجه به مرزها.»

پیش‌نویس گزارش تقریریافته دفتر مبارزه با مواد مخدر و جرائم سازمان ملل متحد و «گروه ویژه اجرای مبارزه با تروریسم ملل متحد»^۲، حمله‌های مجازی، انتشار اطلاعاتی نظیر تبلیغات و تحریک را جرائم تروریستی دانسته است. جامعه بین‌المللی تاکنون اسناد حقوقی بین‌المللی ویژه‌ای را برای مواجهه با بهره‌گیری از اینترنت و رسانه‌های اجتماعی توسط گروه‌های تروریستی تصویب کرده که از طریق سازمان ملل متحد، شورای اروپا و اتحادیه اروپا رهبری می‌شود. با این حال، توسعه مقررات قانونی به دلیل ویژگی‌های بدیع اینترنت و رسانه‌های اجتماعی با چالش‌هایی مواجه است.

با وجود این که اینترنت و رسانه‌های اجتماعی برای جامعه امری ضروری به‌شمار می‌رود، باید به‌منزله ابزاری در مقابله با جرائم تروریستی در نظر گرفته شود (Yüksel, 2020, p. 1092). همان‌طور که بان کی مون، دبیرکل سابق سازمان ملل متحد، اظهار داشت: «اینترنت نمونه بارز این است که چگونه تروریست‌ها می‌توانند به شیوه‌ای واقعاً فراملی رفتار کنند. در پاسخ، دولت‌ها باید به شیوه‌ای یکسان فراملی بیندیشند و عمل کنند.»^۳

1. A/RES/59(1), "Calling of an International Conference on Freedom of Information", UN. General Assembly (1st sess. 1946: London and Flushing Meadow, N.Y.).

۲. گروه ویژه اجرای مبارزه با تروریسم (Counter-Terrorism Implementation Task Force) را دبیرکل سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۵ تأسیس کرد و مجمع عمومی از طریق راهبرد جهانی مبارزه با تروریسم سازمان ملل متحد با اجماع در سال ۲۰۰۶ تأیید کرد. مأموریت این گروه ویژه افزایش هماهنگی و انسجام در قبال جرایم تروریستی است (<https://www.un.org/victimsofterrorism/en/about/ctif>).

3. UN Secretary-General Ban Ki Moon, United Nations, September 2012, https://www.unodc.org/documents/frontpage/Use_of_Internet_for_Terrorist_Purposes.pdf

۵. فرایند پیشگیری؛ سازوکارها و راهبردها

سازمان‌های تروریستی دائماً با فناوری‌های در حال توسعه سازگار می‌شوند و به‌ویژه در استفاده از رسانه‌های اجتماعی و اینترنت برای اهداف رادیکال‌سازی و استخدام مهارت کسب می‌کنند. در ادامه سعی می‌شود به رویکردهایی که امکان پیشگیری را از جرائم تروریستی در فضای مجازی و رسانه‌ای فراهم می‌کند اشاره شود.

۵-۱. پیشگیری از انتشار محتوای تروریستی برخط

اولین راهبرد برای پیشگیری از افراط‌گرایی در رسانه‌های اجتماعی و اینترنت پیشگیری و ممنوعیت انتشار محتوا و تبلیغات تروریستی در فضای برخط با استفاده از سازوکارها و ابزارهای دیجیتال است. این راهبرد شامل اقدام‌های قانونی و سیاسی، انسداد محتوا و دسترسی به سیستم‌عامل‌های رسانه‌های اجتماعی و فیلتر و حذف محتوای تروریستی از پلتفرم‌هاست. این راهبردها درهم تنیده شده‌اند؛ زیرا مقررات مربوط به پیشگیری دیجیتال فقط با ظهور ابزارهای فناوری‌های جدید در فضای پیشگیری قابلیت تطبیق و تغییر دارد.

گفتنی است که پیشگیری از انتشار محتوای تروریستی برخط مستلزم استفاده از فناوری و سکوهایی است که معمولاً متعلق به بخش خصوصی است؛ بنابراین مشارکت و همکاری عمومی و خصوصی در این راهبرد خاص بسیار مهم است. یکی از نمونه‌های این نوع مشارکت، فناوری در قبال جرائم تروریستی است، ابتکاری که در حمایت از قطعنامه ۲۳۵۴ (۲۰۱۷) شورای امنیت سازمان ملل متحد برای مقابله با روایت‌های تروریستی برخط توسعه یافته است.^۱ این طرح ظرفیت شرکت‌های نوپای کوچک‌تر و ابزارهای برخط را برای صنعت فناوری بخش خصوصی فراهم می‌کند تا از انتشار محتوای تروریستی در سکوهایی آن‌ها پیشگیری کند. این طرح شامل چندین شرکت بخش خصوصی مانند فیس‌بوک بوده و به‌طور منظم با نهادهای شورای امنیت ملل متحد کار می‌کند.

برای پیشگیری از انتشار محتوای تروریستی برخط باید از طریق مقررات و سیاست‌هایی بهره‌گیری کرد که ضوابط و مقررات را برای تعقیب قانونی اشخاص و سازمان‌ها فراهم کند. برخی از مقررات خود محتوا را جریمه می‌کند و میزبانی برخط محتوا را برای افراد یا شرکت‌ها غیرقانونی می‌کند.

سایر اقدام‌های قانونی بیشتر بر ویژگی‌های این است که چگونه بخش خصوصی باید از محتوای تروریستی در سکوهایی خود پیشگیری کند. از سال ۲۰۱۹، فشار فزاینده‌ای بر بخش خصوصی برای افزایش تلاش‌های خود وجود داشته است. برای نمونه، با اشاره به نامه ارسال شده توسط رئیس کمیته فرعی امنیت داخلی ایالات متحده به اعضای مجمع جهانی اینترنت برای مقابله با تروریسم^۲ در مارس ۲۰۱۹، فیس‌بوک، توئیتر، مایکروسافت و یوتیوب، از آن‌ها خواسته شد اطلاعاتی درباره بودجه سالانه خود برای مهار افراط‌گرایی در سکوهایی خود ارائه دهند.^۳ به‌همین ترتیب، پارلمان اروپا قانونی به نام «مقابله با انتشار محتوای تروریستی برخط» را در نتیجه قطعنامه ۱۷ آوریل ۲۰۱۹ تصویب کرد.^۴ هدف این مقررات پیشگیری از «سوءاستفاده از خدمات میزبانی برای اهداف تروریستی و کمک به امنیت عمومی در اروپا است.» قانون مزبور به‌طور خاص بر روی آنچه می‌تواند از طریق «سرویس‌های میزبانی» (یعنی سکوهایی رسانه‌های اجتماعی) در تنظیم محتوا و حذف انجام شود

1. Tech Against Terrorism, 'Project Background (Online),' Tech Against Terrorism, 2017.

Available at: <https://www.techagainstterrorism.org/project-background/>.

2. Global Internet Forum to Counter Terrorism (GIFCT)

3. US Department of Homeland Security, "Rep. Max Rose Calls for Counterterrorism Budgets from Social Media Companies", Committee on Homeland Security, 2019. <https://homeland.house.gov/news/correspondence/rep-max-rose-calls-for-counterterrorism-budgets-from-social-media-companies>.

4. European Parliament, "Tackling the dissemination of terrorist content online", (Provisional Edition), European Parliament, 2019. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0421_EN.pdf?redirect.

تمرکز دارد. گفتنی است برخی از بخش‌های بحث برانگیزتر طرح، مانند الزام حذف محتوای تروریستی ظرف یک ساعت پس از ارسال، کاهش یافته بود تا به شرکت‌های بخش خصوصی زمان بیشتری برای تکمیل این کار داده شود.^۱

۵-۲. انسداد محتوا و دسترسی

یکی از راهبردهای پیشگیری، انسداد دسترسی به اینترنت و شبکه‌های رسانه‌های اجتماعی یک گروه تروریستی بوده که موجب ایجاد تعادل میان ایمنی و آزادی بیان می‌شود. این از انسداد وبسایت‌ها و صفحات رسانه‌های اجتماعی تا انسداد کل سکوه‌های رسانه‌های اجتماعی متغیر است. برای نمونه، پس از حملات «عید پاک»^۲ طی سال ۲۰۱۹ به کلیساها، هتل‌ها و اماکن توریستی و گردشگری در سریلانکا، دولت به‌طور موقت همه دسترسی به فیس‌بوک، فیس‌بوک مسنجر، اینستاگرام، واتساپ، یوتیوب و وایبر را مسدود کرد. کانال‌های ارتباطی در مواجهه با تهدید قریب‌الوقوع حملات بیشتر در سراسر کشور، همچنین توانایی سریلانکایی‌ها، مهاجران و گردشگران را محدود می‌کند.

درحالی‌که انسداد وبسایت‌ها، صفحات رسانه‌های اجتماعی و کل سکوه‌های رسانه‌های اجتماعی موجب کاهش سرعت انتشار پیام‌های تروریستی برخط می‌شود، شبکه‌های ارتباطی عادی را برای بقیه مردم نیز کُند می‌کند؛ یعنی درحالی‌که انسداد موقت دسترسی به محتوا ممکن است برای موقعیت‌های بحرانی کوتاه‌مدت، مانند پیامدهای حملات جهادی‌های چندجانبه در سریلانکا مؤثر باشد، انسداد طولانی‌مدت به وادارکردن گروه‌های تروریستی و عموم مردم به جست‌وجوی جایگزین منجر می‌شود. برای نمونه، اگر واتساپ در یک کشور مسدود شود، احتمالاً برنامه دیگری جایگزین آن می‌شود که ویژگی‌های مشابهی خواهد داشت و مردم و تروریست‌ها توانایی برقراری ارتباط را دوباره به دست می‌آورند. همچنین ادعایی وجود دارد مبنی بر اینکه انسداد دسترسی به محتوای رسانه‌های اجتماعی نقض حقوق اساسی بشر است و انسداد محتوا برای پیشگیری از گسترش ایده‌های گروه‌های مخالف سیاسی استفاده شده است. در این راستا، دولت‌ها ممکن است نیاز داشته باشند تلاش‌های خود برای انسداد وبسایت‌ها را با تضمین حقوق اولیه تحت حقوق بین‌المللی متعادل کنند و مراقب باشند که با اقدامات آن‌ها حقوق اساسی بشر نقض نشود.

۵-۳. حذف و انسداد محتوای تروریستی

راهبرد دیگر حذف و انسداد پست‌ها یا وبسایت‌های فردی از طریق خود شرکت‌های فناوری یا اشخاص ثالث است. این را می‌توان به چند روش انجام داد: (۱) درخواست از نهادهای دولتی برای حذف قطعات محتوا؛ (۲) خودتنظیمی شرکت‌های فناوری برای حذف محتوا؛ (۳) هوش مصنوعی مانند «فیلترهای بارگذاری»؛ (۴) هکرهای فردی و جامعه مدنی حذف محتوا. البته می‌توان سازوکار دیگری برای سکوه‌های رسانه‌های اجتماعی به‌منظور حذف و انسداد محتوای تروریستی از سکوه‌های خود استفاده کرد و آن استفاده از هوش مصنوعی است. به‌علاوه گفتنی است که شرکت‌های رسانه‌های اجتماعی در تلاش‌های خود برای حذف و انسداد محتوای تروریستی از سکوه‌های خود از هوش مصنوعی استفاده گسترده‌ای می‌کنند (Giro Correia & Watkin, 2019, p. 183).

1. Ibid, p. 3.

۲. در ۲۱ آوریل ۲۰۱۹، یکشنبه عید پاک (Easter Sunday)، سه کلیسا در سریلانکا و سه هتل مجلل در پایتخت تجاری، کلمبو، هدف مجموعه‌ای از بمب‌گذاری‌های انتحاری تروریستی مرتبط با داعش قرار گرفتند؛

- "Sri Lanka Bombings Executive Summary Report", Archived from the Original on 4 June 2020.

این درحالی است که در ۲۳ آوریل ۲۰۱۹، خبرگزاری اعماق، رسانه‌ای تبلیغاتی برای داعش، اعلام کرد که «اعمالن حمله به شهروندان کشورهای ائتلاف و مسیحیان در سریلانکا، داعش بوده است؛

- "Sri Lanka Bombings: ISIS Claims Responsibility for Deadly Church and Hotel Attacks on Easter Sunday", The Independent. 23 April 2019. Archived from the Original on 23 April 2019.

۴-۵. دسترسی دیجیتال برای ارتقای سواد رسانه‌ای

امروزه در عصر دیجیتال، چالش‌های بزرگی درباره «اخبار جعلی» و «اطلاعات نادرست» وجود دارند که بازیگران سیاسی و گروه‌های تروریستی در قالب روش‌ها و فنون از آن‌ها بهره‌برداری می‌کنند؛ از این رو سازوکارهایی برای پیشگیری از ارتکاب جرائم تروریستی در فضای برخط از طریق انعطاف‌پذیری دیجیتال و مهارت‌های سواد رسانه‌ای وجود دارند تا امکان اجرای آن‌ها را با موانعی مواجه سازد؛ نخست این‌که با انعطاف‌پذیری دیجیتال و سواد رسانه‌ای، یک شهروند عادی می‌تواند به‌طور مسالمت‌آمیز بر نارضایتی‌هایی که ممکن است به اثرگذاری رسانه‌ای منجر شود غلبه کند؛ دوم شهروندی که بتواند ضمن سنجش محتوای اطلاعات ارائه‌شده، اعتبار منبع را به‌طور مؤثرتری ارزیابی کند که از طریق تبلیغات تروریستی کمتر امکان اثرگذاری دارد (Romanovsky & Kildeev, 2022, p. 3-4).

اصطلاحات «اخبار جعلی» و «اطلاعات نادرست» گاهی اوقات به‌جای یکدیگر استفاده می‌شوند؛ بنابراین اول از همه مهم است که این اصطلاحات به‌منظور پیشگیری از ارتکاب جرائم تروریستی تعریف شوند. بر این اساس، می‌توان ابراز داشت که «اخبار جعلی» به‌مثابه «اطلاعات ساختگی» که محتوای رسانه‌های خبری را از نظر شکل تقلید می‌کند، اما نه در فرایند یا قصد سازمانی «اطلاق می‌شود»؛ در حالی که «اطلاعات نادرست» یا گمراه‌کننده «اطلاعاتی است که عمداً در جامعه هدف منتشر می‌شود که همه این اطلاعات نادرست از طریق بازیگران گوناگون از جمله سیاست‌مداران و گروه‌های تروریستی استفاده می‌شود و همیشه هدف آن‌ها، آسیب‌رساندن نیست (Lazer & Baum 2018, pp. 1094-1096).

به‌هر روی، مهارت‌ها و سازوکارهای ایجاد سواد دیجیتال و رسانه‌ای به‌منزله بخشی از مسیر جامع پیشگیری از ارتکاب جرائم تروریستی برخط در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی است که امروزه در حال افزایش است. این بدان معناست که جامعه و به‌ویژه گروه‌های آسیب‌پذیر نظیر کودکان و نوجوانان باید به مهارت‌های مناسب برای هدایت در محیط ارتباطی چالش‌برانگیز، که هر روز تجربه می‌کنند، مجهز شوند. گفتنی است این رویکرد در راهبردهای یونسکو برای پیشگیری از افراط‌گرایی خشونت‌آمیز اتخاذ شده است و به اهمیت رفتار مسئولانه برخط و غیربرخط به‌منزله بخشی از مسئولیت یک فرد در مقام «شهروند دیجیتال» اشاره می‌کند.^۱

متأسفانه به‌دلیل محدودیت‌های پژوهشگران در دسترسی به پرونده‌های قضایی، هیچ‌گاه به‌درستی ابعاد گوناگون جرائم کنکاش نمی‌شوند و هر روز بر گستره جرائم افزوده می‌شود؛ بنابراین ایجاد سامانه‌های هوشمند و یکپارچه برای ثبت دقیق آمار و اطلاعات مربوط به رفتارهای مجرمانه به‌ویژه جرائم تروریستی برخط و فراهم کردن امکان دسترسی پژوهشگران به این داده‌ها، تقویت شبکه‌های اجتماعی ملی، توجه ویژه به موضوع ارتقای سواد رسانه‌ای با تهیه و تدارک امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری برای آموزش نوجوانان، جوانان و والدین آن‌ها، به‌منزله سازوکارهای عملی برون‌رفت از این شرایط پیشنهاد می‌شود (دهقانی و همکاران، ۱۴۰۲، ص ۲۷۱).

۵-۵. مقابله با جرائم تروریستی برخط برای ترویج افراط‌گرایی

پیشگیری از افراط‌گرایی در رسانه‌های اجتماعی و اینترنت به مقابله (مستقیم یا غیرمستقیم) با روایت‌های افراط‌گرایی خشونت‌آمیز و جرائم تروریستی در فضای برخط مربوط می‌شود. «ضد روایت» به تلاشی برای «به‌چالش کشیدن پیام‌های افراطی و خشونت‌آمیز، اعم از مستقیم یا غیرمستقیم از طریق طیف وسیعی از ابزارهای برخط و غیربرخط» اطلاق می‌شود (Briggs & Feve, 2013, p. 6). شایان ذکر است طراحی و ساختار یک ضدروایت بر توسعه ضدروایتی متمرکز می‌شود که برای یک مخاطب هدف خاص طراحی شده باشد (Key & Czaplewski, 2017, pp. 325-333).

1. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 'A Teacher's Guide to Preventing Violent Extremism,' Paris: UNESCO, 2016. Available at: https://en.unesco.org/sites/default/files/lala_0.pdf.

در نهایت محتوای یک ضدروایت ضمن جذابیت، باید اطلاعات درستی را ارائه دهد که از جذب افراد توسط گروه تروریستی پیشگیری کند. این را می‌توان به چند روش انجام داد: ۱. ساختارشکنی استدلال‌های تروریست‌ها (اشاره به جایی که آن‌ها حقایق را اشتباه گرفته اند)؛ ۲. تضعیف اعتبار گروه؛ ۳. ارائه روایات جایگزینی که بر اقدام‌های غیرخوشونت‌آمیز تأکید دارند؛ البته بسیار مهم است که ضدروایت‌ها با اقدام‌های مثبت تکمیل شوند. تنها سخنان و تصاویر برای متقاعدکردن بیشتر مردم ناراضی اگر با اعمال معتبر و مشابه همراه نباشد، کافی نیست (Binder & Kenyon, 2022, p. 6-7).

بنابراین برای پیشگیری از جرائم تروریستی برخط از طریق روایات متقابل، درگیری مستقیم و ساختارشکنی استدلال‌های گروه‌های تروریستی است. با وجود درگیری مستقیم با تروریست‌ها یا تروریست‌های بالقوه، مخاطبان هدف این نوع راهبرد در واقع خود افراد یا گروه نیستند؛ بلکه «تاتر» گسترده‌تر کسانی هستند که ممکن است در حال تماشا، گوش دادن و دنبال کردن انجمن‌های در دسترس عموم باشند. نمونه خاصی از این نوع «تاتر» ساختارشکن را می‌توان از طریق مناظره عمومی در توئیتر بین روزنامه‌نگاران، علما و رهبران مذهبی مشاهده کرد (Berger, 2013, p. 1).

مشروعیت‌زدایی از گروه‌ها و جرائم تروریستی به‌منزله یکی از طرق ضدروایتی: باید اذعان داشت که مشروعیت‌زدایی از پیام گروه‌های تروریستی با بهره‌برداری از اطلاعات نادرست منتشرشده از طریق گروه‌های تروریستی یا استفاده از طنز و طعنه برای بی‌اعتبارکردن یک پیام خاص یا کل سازمان سازوکاری پیشگیرانه در نظر گرفته می‌شود. این فرضیه وجود دارد که استفاده از صدای تروریست‌های سابق ممکن است به بی‌اعتبارکردن گروه کمک کند؛ در واقع برخی ضدروایت‌ها از این ایده سوء استفاده کرده‌اند (Allison et al., 2017, p. 64-65). برای مثال، «ابوعبدالله»، سر باز سابق داعش، در ویدئویی به زبان عربی با عنوان «درون الدوله»، ظلم و مجازات و کشتارهایی را که در زمان حکومت داعش در سوریه روی داد، توضیح داد^۱.

همچنین از طنز و کنایه نیز می‌توان برای بی‌اعتبارکردن گروه‌های تروریستی استفاده کرد. برای نمونه، مورد ژاپن «برنده‌شدن اینترنت» از طریق فنی است که هیوی آن را «پارازیت سیاسی» یا «فعالیتی خرابکارانه و طنزآمیز که از طنز برای تقویت پیام‌های ایدئولوژیک استفاده می‌کند» می‌نامد. در ویدئوی دو گروهان ژاپنی، «کنجی گوتو جوگو» و «هارونا یوکاوا»، مردم ژاپن با اسکرین‌شات‌هایی از این ویدئو، که برای تمسخر داعش فتوشاپ شده بود، پاسخ دادند (Laura, 2015, p. 96).

در نهایت، به‌جای مقابله یا واکنش به پیام‌های گروه‌های تروریستی، پیشگیری از جرائم تروریستی برخط می‌تواند بر ترویج پیام‌های مثبت و جایگزین جرائم تروریستی متمرکز شود. این پیام‌ها می‌توانند نارضایتی‌های ساختاری یا شخصی مانند ایجاد هویت‌های مثبت و افزایش انسجام اجتماعی را مرتفع سازند؛ البته یکی از مؤلفه‌های مهم پیام‌های جایگزین، ارائه اقدامی غیرخوشونت‌آمیز است که همچنان به نارضایتی‌هایی که جوامع ممکن است داشته باشند و می‌تواند محرک‌های اساسی افراط‌گرایی باشد رسیدگی می‌کند.

۶. چشم‌انداز و آینده‌پژوهی

رویکرد مشارکتی و فراگیر دولتی - خصوصی مهم‌ترین نقش را در افزایش کلیه راهبردهای پیشگیری دارد؛ از این رو عدم درک مشخصی در بخش عمومی درباره نحوه دقیق عملکرد بیشتر این سکوها و انواع پاسخ‌هایی که می‌توانند بدهند وجود دارد. مشخص شد که این امر به‌ویژه در مورد سکوهایی برخط کوچک‌تر و کمترشناخته‌شده صادق است؛ از این رو هماهنگی و مشورت با همه ارائه‌دهندگان مربوطه هنگام تدوین مقررات و سیاست‌ها و همچنین برای پاسخ‌های عملی مهم است. با توجه به این نکته، قوانین واقع‌بینانه‌ای که مقرراتی را برای پیگرد قانونی افراد و سازمان‌ها

1. International Center for the Study of Violent Extremism (ICSVE), 'Inside ad-Dawlah,' ICSVE, 2017. Available at: https://m.youtube.com/watch?time_continue=17&v=fKw6j-Z9u64

تعیین می‌کند، محتوا را جریمه و میزبانی چنین محتوایی را در یک پلتفرم غیرقانونی می‌کند نیز پاسخ ارزشمندی است؛ مشروط بر اینکه نمایندگان بخش خصوصی در حین توسعه درگیر باشند تا از دستیابی اطمینان حاصل شود.

انسداد دسترسی به محتوای اشتراک‌گذاری شده گروه‌های تروریستی است. با این حال، باید توجه داشت که انسداد کل سکوها تأثیرات غیرعمدی بر جمعیت عمومی دارد و خطر شایان توجهی برای نقض حقوق جهانی بشر وجود دارد. علاوه بر این، سکوهایی برخط به انعطاف‌پذیری تمایل دارند. هنگامی که یک پلتفرم مسدود می‌شود، اغلب پلتفرم دیگری به جای آن ظاهر می‌شود؛ بنابراین رویکرد بالقوه مؤثرتر، اگرچه اغلب به نیروی انسانی و زمان بیشتری نیاز دارد، حذف محتوای تروریستی است. در حالی که این کار اساساً براساس سیاست‌های خود سازمان‌های خصوصی اجرا می‌شود، از همکاری و همکاری قوی دولتی - خصوصی نیز بهره می‌برد که به موجب آن سازمان‌های دولتی می‌توانند به ارائه‌دهندگان پلتفرم محتوایی را که باید حذف شود اطلاع دهند. علاوه بر این، این امر می‌تواند با افزایش آگاهی و تشویق رویکرد کل جامعه، که در آن هر کاربر اهمیت نقش خود را در پرچم‌گذاری و ارجاع هر محتوای برخخطی که ناقض چنین خط‌مشی‌هایی است، بیشتر تقویت کند. کسانی که مسئول تصمیم‌گیری در مورد اینکه آیا حذف لازم است نیز به آموزش بیشتر نیاز دارند؛ به‌ویژه درباره بومی‌سازی دانش و درک خود. داشتن درک روشنی از زبان و فرهنگ محلی مهارت‌های تصمیم‌گیری آن‌ها را در مورد حذف محتوای خاص به شدت افزایش می‌دهد و در نتیجه اثربخشی پاسخ را به‌طور کلی بیشتر می‌کند.

همچنان مواردی وجود خواهد داشت که تبلیغات تروریست‌ها به مخاطبان هدف برسد؛ اما روایات متقابل این‌طور نیست؛ بنابراین به ایجاد تاب‌آوری افراد، به‌ویژه در قالب تاب‌آوری دیجیتال و سواد رسانه‌ای، نیاز است. در این راستا، بخش‌های آموزش جهانی نقش مهمی را ایفا می‌کنند و باید برنامه‌های آموزشی خود را با رویکردهایی تطبیق دهند که درک و مهارت‌هایی را برای جوانان فراهم می‌کند تا اعتبار منابع را به‌طور مؤثرتری زیر سوال ببرند و در نتیجه احتمال ترغیب شدن از طریق تبلیغات تروریستی را کاهش دهند؛ البته برخی از دولت‌ها و سازمان‌های خصوصی شروع به فعالیت در این زمینه کرده‌اند. با این حال، در مرحله فعلی، افزایش بیشتر این تلاش‌ها گام مفیدی برای دولت‌هاست. در نهایت، باید به این نکته نیز اشاره کرد که این راهبردها پیشگیرانه هستند، اما براساس تجارب قبلی و روش‌های مستمر گروه‌های تروریستی در توسعه نیز واکنش‌پذیرند. برای دولت‌ها و ارائه‌دهندگان سکوهایی برخط بسیار مهم است که آینده‌نگر باشند؛ ارزیابی چگونگی بهره‌برداری از سکوها در آینده را ارزیابی کنند و بررسی کنند که چه سکوهایی احتمالی در آینده ممکن است در رادیکال‌سازی و استخدام نقش داشته باشند. شناسایی مؤثر تهدیدات احتمالی آینده امکان راهبردهای پیشگیرانه‌ای را فراهم و نتایج مطلوبی را تضمین می‌کند.

نتیجه‌گیری

تشخیص نقشی برجسته و مؤثر برای سازمان ملل متحد در اداره، مراقبت و کنترل رسانه‌های اجتماعی مجازی در هنگام استفاده من‌غیرحق و نامشروع تروریست‌ها حائز اهمیت است. با وجود عدم امکان تصویب یک سند حقوقی درباره حاکمیت بر اینترنت یا رسانه‌های اجتماعی در فضای مجازی از سوی سازمان در راستای نبود اجماع جهانی، این امکان برای هماهنگی در اعمال واکنش بین‌المللی موفقیت‌آمیز به تحركات تروریست‌ها در فضای مجازی راهبردی است که می‌تواند در مقابله با این گونه اقدام‌ها مؤثر واقع شود. رسانه اجتماعی در عصر نوین دانش و فناوری از مزیت‌های برجسته‌ای برخوردارند. لازم است دولت‌ها، به‌ویژه دولت‌های دارنده زیرساخت رسانه اجتماعی پیشرفته در فضای مجازی، برای پیشگیری و سرکوب استفاده تروریستی از این رسانه با یکدیگر همکاری کنند.

شرکت‌های خصوصی به‌تنهایی قادر به مراقبت و کنترل محتوای تروریستی نیستند؛ اما تمایل خود را برای همکاری با سازمان ملل متحد در سایر ابعاد مراقبت و کنترل داخلی نشان داده‌اند. همچنین خطر آن وجود دارد که دولت‌ها از مراقبت و کنترل رسانه اجتماعی مجازی برای پیشگیری از مخالفت با حاکمیت سیاسی استفاده کنند و هر نوع پیاده‌سازی ساختار حاکمیت خطر طرف‌داران را به همراه دارد. برای رفع این چالش، لازم است سازمان ملل متحد ضمن پذیرش نقش هماهنگ‌کننده، تشریک مساعی میان کلیه دولت‌های عضو را ایجاد کند. پذیرش این

نقش احتمال مجادله بین دولت‌ها را از بین نمی‌برد؛ اما وضعیت موجود را، که هیچ‌گونه هماهنگی در آن مشاهده نمی‌شود، بهبود می‌بخشد. پذیرفتن نقش هماهنگ‌کننده ضمن رعایت حق حاکمیت دولت‌ها، موجب کاهش هزینه معامله می‌شود. سازمان ملل متحد می‌تواند با استفاده از منابع خود برای شناسایی سوءاستفاده از قدرت و تشخیص بهترین روش برای مراقبت و کنترل استفاده تروریستی از رسانه‌ها در فضای مجازی با موفقیت به انسجام و اداره استفاده تروریستی از رسانه اجتماعی کمک کند. براساس یافته‌های این پژوهش می‌توان پیشنهادهای عملیاتی و کاربردی را در مقابله و پیشگیری از ارتکاب جرائم تروریستی در شبکه‌های اجتماعی مجازی ارائه کرد که عبارت‌اند از:

۱. رویکرد مشارکتی و فراگیر دولتی - خصوصی مهم‌ترین نقش را در افزایش کلیه راهبردهای پیشگیری دارد؛ از این رو در بخش عمومی درباره نحوه دقیق عملکرد بیشتر این سکوها و انواع پاسخ‌هایی که می‌توانند بدهند درک مشخصی وجود ندارد.
۲. انسداد دسترسی به محتوای اشتراک‌گذاری شد به دست گروه‌های تروریستی است. با این حال، باید توجه داشت که انسداد کل سکوها تأثیرات غیرعمدی در جمعیت عمومی دارد و خطر درخور توجهی برای نقض حقوق جهانی بشر به وجود می‌آورد.
۳. همچنان مواردی وجود دارد که تبلیغات تروریست‌ها به مخاطبان هدف برسد؛ اما روایات متقابل این‌گونه نیست؛ بنابراین به ایجاد تاب‌آوری افراد، به‌ویژه در قالب تاب‌آوری دیجیتال و سواد رسانه‌ای، نیاز اساسی حس می‌شود.

منابع

- اسمعیلی، حسین، رشیدی، احتشام و دانایی، ابوالفضل (۱۴۰۱). تبیین تروریسم رسانه‌ای با تمرکز بر بهره‌گیری گروه داعش از شبکه‌های اجتماعی (تویتر و فیس‌بوک) با رویکرد فراترکیب. *مطالعات قدرت نرم*، ۳(۱۲)، ۱۳۳-۱۶۲.
<https://doi.org/20.1001.1.23225580.1401.12.3.6.5>
- برجعلی‌زاده، محمد، جعفری، علی و کردی، ناهید (۱۳۹۸). بررسی نقش رسانه‌های نوین در گسترش تروریسم در عرصه بین‌الملل. *مطالعات قدرت نرم*، ۱(۹)، ۱۷۲-۱۳۷.
<https://doi.org/20.1001.1.23225580.1398.10.8.2.4>
- بیگدلی‌آذری، ندا، مسجدرایی، حمید و پاکزاد، بتول (۱۴۰۱). تحلیل گونه‌شناسی پاسخ‌دهی واکنشی به بزه در فضای مجازی. *مطالعات فقه و حقوق اسلامی*، ۲۸(۱۴)، ۵۴-۲۱.
<https://doi.org/10.22075/feqh.2022.28467.3383>
- دیویس‌مارکوم، کترین و هیگینز، جرج (۱۳۹۷). شبکه‌های اجتماعی به مثابه ابزار ارتکاب جرم. ترجمه حمیدرضا دانش‌ناری و ابراهیم داودی‌دهاقانی. تهران: بنیاد حقوقی میزان.
- دهقانی، روح‌اله، شیدان‌آرانی، مهدی، میرخلیلی، سید محمود و دارابی، شهرداد (۱۴۰۲). پیشگیری رشد مدار از جرائم مرتبط با شبکه‌های اجتماعی. *مطالعات فقه و حقوق اسلامی*، ۳۱(۱۵)، ۲۷۱-۲۹۶.
<https://doi.org/10.22075/feqh.2021.24766.3051>
- فاضلی، نعمت‌اله، سلطانی‌فر، محمد و عباسی، حجت‌اله (۱۳۹۶). مزیت‌ها و کارکردهای شبکه‌های اجتماعی برای گروه‌های تروریستی (مطالعه موردی: استفاده گروه داعش از شبکه‌های تویتر و فیس‌بوک). *مطالعات رسانه‌های نوین*، ۳(۱۲)، ۳۰-۱.
<https://doi.org/10.22054/cs.2018.17604.138>
- فرهنگی، علی‌اکبر و عباسی، حجت‌اله (۱۳۹۷). طراحی مدل مقابله با چالش‌های تروریسم رسانه‌ای در شبکه‌های اجتماعی (مطالعه موردی: مطالعه گروه داعش در شبکه‌های تویتر و فیس‌بوک). *دین و ارتباطات*، ۱(۲۵)، ۱۵۶-۱۲۹.
<https://doi.org/10.30497/rc.2018.2264>
- قاپچی، هومن، فرهنگی، علی‌اکبر، روشندل‌اربطانی، طاهر و شریفی، سیدمهدی (۱۳۹۹). نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در فرآیند اقناع رسانه‌ای جوانان اروپایی توسط گروه‌های تروریستی (مطالعه موردی: داعش). *مطالعات بین‌رشته‌ای در رسانه و فرهنگ*، ۲(۱۰)، ۲۱۱-۲۴۴.
<https://doi.org/10.30465/ismc.2021.6077>
- یزدان‌پناه‌درو، کیومرث و جعفری، مهتاب (۱۳۹۷). تحلیل ژئوپلیتیک اثرگذاری اینترنت در افزایش فعالیت تروریسم: با تأکید بر داعش. پژوهش‌های راهبردی سیاست، ۲۶(۵۶)، ۲۲۱-۲۴۴.
<https://doi.org/10.22054/qps.2018.9092.1261>
- Atwan, A. B. (2015). *Islamic State: The Digital Caliphate*. Berkeley, California: University of California Press.
- Almoqbel, M., & Xu, S. (2019). Computational Mining of Social Media to Curb Terrorism. *ACM Computing Surveys (CSUR)*, 52(5), 1-25. <https://doi.org/10.1145/3342101>
- McDowell-Smith, A., Speckhard, A., & Yayla, A. S. (2017). Beating ISIS in the Digital Space: Focus Testing ISIS Defector Counter-Narrative Videos with American College Students. *Journal for Deradicalization*, (10), 50-76. <https://doi.org/10.1745/3192101>
- Archick, K. (2014). *US-EU cooperation against terrorism* (p. 0034). Washington.

- Aripshev, A. M. (2021). Countering the Use of the Internet for Terrorist Purposes. *Gaps in Russian legislation*, 14(5), 272-275. <https://doi.org/10.3164/531448>
- Balcells, L., & Torrats-Espinosa, G. (2018). Using a Natural Experiment to Estimate the Electoral Consequences of Terrorist Attacks. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 115(42), 10624-10629. <https://doi.org/10.1073/pnas.1800302115>
- Berger, J.M. (2013). Omar and Me, *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2013/09/17/omar-and-me/>.
- Binder, J. F., & Kenyon, J. (2022). Terrorism and the Internet: How Dangerous is Online Radicalization?. *Frontiers in psychology*, 13, 997390.
- Briggs, R., & Feve, S. (2013). Review of Programs to Counter Narratives of Violent Extremism.
- Cambron, R. J. (2019). World War Web: Rethinking Aiding and Abetting in the Social Media Age. *Case Western Reserve Journal of International Law*, 51(1), 293-325. <https://doi.org/10.28473/2019.3152>
- Cüneyt, Y. (2020). Combating Terrorist Use of the Internet and Social Media: Recommended Solutions within the Scope of International Law. *Public and Private International Law Bulletin*, 40(2), 1089-1112. <https://doi.org/10.26650/ppil.2020.40.2.819003>
- Fedushko, S., & Benova, E. (2019). Semantic Analysis for Information and Communication Threats Detection of Online Service Users. *Procedia Computer Science*, 160, 254-259.
- Hu, J., Chu, C., Xu, L., Wu, P., & Lia, H. J. (2021). Critical Terrorist Organizations and Terrorist organization Alliance Networks Based on Key Nodes Founding. *Frontiers in Physics*, 9, 1-10. <https://doi.org/10.3389/fphy.2021.687883>
- Key, T. M., & Czaplewski, A. J. (2017). Upstream Social Marketing Strategy: An Integrated Marketing Communications Approach. *Business Horizons*, 60(3), 325-333. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2017.01.006>
- Lazer, D. M., Baum, M. A., Benkler, Y., Berinsky, A. J., Greenhill, K. M., Menczer, F., & Zittrain, J. L. (2018). The Science of Fake News. *Science*, 359(6380), 1094-1096. <https://doi.org/10.1126/science.aao2998>
- Macdonald, S., Correia, S. G., & Watkin, A. L. (2019). Regulating Terrorist Content on Social Media: Automation and the Rule of Law. *International Journal of Law in Context*, 15(2), 183-197. <https://doi.org/10.1017/S1744552319000119>
- Mitts, T. (2019). Terrorism and the Rise of Right-Wing Content in Israeli Books. *International Organization*, 73(1), 203-224. <https://doi.org/10.1017/S0020818318000383>
- Mussiraliyeva, S., Bolatbek, M., Omarov, B., & Bagitova, K. (2020). Detection of Extremist Ideation on Social Media Using Machine Learning Techniques. in *Computational Collective Intelligence: 12th International*

- Conference, ICCCI 2020, Da Nang, Vietnam, November 30–December 3, 2020, Proceedings 12 (pp. 743-752). Springer International Publishing.
- Odhiambo, N. A., Ochara, N. M., & Kadymatimba, A. (2018, October). Structuring of the Terrorism Problem in the Digital Age: A Systems Perspective. in *2018 Open Innovations Conference (OI)* (pp. 148-154). IEEE.
- Ogunsuyi Opeyemi, J., & Adebola, K. (2022). K-Nearest Neighbors Bayesian Approach to False News Detection From Text on Social Media. *International Journal of Engineering Education*, 12: 22-32. <https://doi.org/10.1247/1712.8183180>
- Ronkova, N. (2016). International Legal Framework for Media. *Journal of Process Management and New Technologies*, 4(2), 57-63.
- Romanovsky, V., & Kildeev, R. (2022). Legal Framework for Counter-Terrorism in Social Networks in Russia and Abroad. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 134, p. 00031). EDP Sciences. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202213400031>
- Sander, B. (2022). International Law in the Age of Digital Media: Reflections on History, the Neoliberal Communication Sphere, and Race. *London Review of International Law*, 2(10), 295–305. <https://doi.org/10.1093/lril/lrac009>
- Sasso, B. (2012). House to Examine Plan for United Nations to Regulate the Internet. *THE HILL* (May25). <http://thehill.com/policy/technology/229653-house-to-examine-plan-to-let-unregulate-internet>.
- Trianni, F., & Katz, A. (2014). Why Westerners are fighting for ISIS. *Time Magazine*, 5.
- Tantray, M. A., & Vishwavidyalya, R. D. (2021). *Traditional and Modern Society: An Analytical Exploration*. Oriental Research Madras.
- Van Benthem, T. (2018). Social Media Actors in the Fight Against Terrorism: Technology and its Impact on Human Rights. *Cambridge International Law Journal*, 7(2), 284-300. <https://doi.org/10.4337/cilj.2018.02.06>
- Weimann, G. (2014). New Terrorism and New Media. *Wilson Center Commons Lab*. 1. <http://www.wilsoncenter.org/publication/new-terrorism-and-new-media>.
- West, L. J. (2021). Counter-terrorism, social media and the regulation of extremist content. In *Counter-Terrorism* (pp. 116-128). Edward Elgar Publishing.
- Wu, P. (2015). Impossible to Regulate? Social Media, Terrorists, and the Role for the UN. *Chicago Journal of International Law*, 16(1), 281-311.